

Η Ζωγραφική

από τον 19ο στον 20ό αιώνα
Παγκόσμια - Ελληνική ζωγραφική

Οδηγίες αξιοποίησης
για τον Εκπαιδευτικό

Αθήνα 2002

Οδηγίες αξιοποίησης του λογισμικού

**Η ζωγραφική από τον 19ο
στον 20ό αιώνα**

για τον Εκπαιδευτικό

Συγγραφή
Μαρία Κοτζάμπαση

Επιμέλεια
Αθηνά Ζαμπάρα

EXODUS
e.SOLUTIONS

ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ

Λογισμικό «Η ζωγραφική από τον 19ο στον 20ο αιώνα»: Οδηγίες αξιοποίησης για τον Εκπαιδευτικό

Υπεύθυνη έργου ΛΑΕΡΤΗΣ: Νικολίνα Ρενιέρη
Υπεύθυνη ανάπτυξης λογισμικού έργου ΛΑΕΡΤΗΣ: Μαρία Σκιαδέλλη
Επιστημονική σύμβουλος: Ξένια Αραπάκη

Υπεύθυνη υποέργου: Δωροθέα Μάρσαλ
Αναπληρώτρια υπεύθυνη υποέργου: Αθηνά Ζαμπάρα
Συγγραφή: Μαρία Κοτζάμπαση
Επιμέλεια: Αθηνά Ζαμπάρα

Ανάδοχος υποέργου:

Exodus A.E.
Φαραντάτων 6-10, 11527 Αθήνα
Τηλ.: 010 74 50 300, φαξ: 010 74 50 399
www.exodus.gr
e-mail: info@exodus.gr

Περιεχόμενα

<u>Εισαγωγικό σημείωμα</u>	5
<u>Στόχοι και διδακτική προσέγγιση του λογισμικού</u>	5
<u>Δυνατότητες του λογισμικού</u>	6
<u>Οι εικόνες των έργων</u>	7
<u>Ρεύματα και καλλιτέχνες: Παγκόσμια ζωγραφική</u>	8
<u>Ρεύματα και καλλιτέχνες: Ελληνική ζωγραφική</u>	8
<u>Δραστηριότητες</u>	8
<u>Θεματολογία</u>	8
<u>Παιδαγωγικοί στόχοι των εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων</u>	9
<u>Εργαλεία/Απαιτούμενοι πόροι</u>	10
<u>Δυσκολία δραστηριοτήτων</u>	11
<u>1. «Το χρώμα ως μέσο έκφρασης»</u>	11
<u>1.1 Σχετικά με τη δραστηριότητα</u>	11
<u>1.2 Διδακτικοί στόχοι</u>	11
<u>1.3 Προτεινόμενη διδακτική προσέγγιση</u>	11
<u>1.4 Περιγραφή εκπαιδευτικής δραστηριότητας</u>	12
<u>1.5 Φύλλο εργασίας</u>	16
<u>2. «Το γυμνό στη σύγχρονη τέχνη»</u>	16
<u>2.1 Σχετικά με τη δραστηριότητα</u>	16
<u>2.2 Διδακτικοί στόχοι</u>	16
<u>2.3 Εργαλεία/Απαιτούμενοι πόροι</u>	16
<u>2.4 Προτεινόμενη διδακτική προσέγγιση</u>	16
<u>2.5 Περιγραφή εκπαιδευτικής δραστηριότητας</u>	19
<u>2.6 Φύλλο εργασίας Ομάδας Α'</u>	23
<u>2.7 Φύλλο εργασίας Ομάδας Β'</u>	26
<u>2.8 Φύλλο εργασίας Ομάδας Γ'</u>	31
<u>3. «Η ιστορία στο έργο Νεοελλήνων ζωγράφων</u>	31
<u>3.1 Σχετικά με τη δραστηριότητα</u>	31
<u>3.2 Διδακτικοί στόχοι</u>	31
<u>3.3 Εργαλεία/Απαιτούμενοι πόροι</u>	32
<u>3.4 Προτεινόμενη διδακτική προσέγγιση</u>	32
<u>3.5 Περιγραφή εκπαιδευτικής δραστηριότητας</u>	34
<u>3.6 Φύλλο εργασίας</u>	38
<u>4. «Δημιουργία προσωπικής βιβλιοθήκης: Η γυναικεία μορφή στη νεοελληνική ζωγραφική»</u>	38
<u>4.1 Σχετικά με τη δραστηριότητα</u>	38
<u>4.2 Διδακτικοί στόχοι</u>	38
<u>4.3 Εργαλεία/Απαιτούμενοι πόροι</u>	38
<u>4.4 Προτεινόμενη διδακτική προσέγγιση</u>	38
<u>4.5 Περιγραφή εκπαιδευτικής δραστηριότητας</u>	40
<u>4.6 Φύλλο εργασίας</u>	43
<u>5. «Οι αρχές της σύνθεσης στο έργο του Paul Klee»</u>	43
<u>5.1 Σχετικά με τη δραστηριότητα</u>	43
<u>5.2 Διδακτικοί στόχοι</u>	43
<u>5.3 Εργαλεία/Απαιτούμενοι πόροι</u>	43
<u>5.4 Προτεινόμενη διδακτική προσέγγιση</u>	44
<u>5.5 Περιγραφή εκπαιδευτικής δραστηριότητας</u>	44
<u>5.6 Εργασίες</u>	45
<u>5.7 Παράρτημα: Έργα του Paul Klee</u>	46
<u>5.8 Φύλλο εργασίας 1</u>	51
<u>5.9 Φύλλο εργασίας 2</u>	51

Εισαγωγικό σημείωμα

Προσπαθήσαμε να κατασκευάσουμε ένα εργαλείο για το εκπαιδευτικό που να συνοδεύει τη διδασκαλία του μαθήματος **Ιστορία των Τεχνών** μέσα στην τάξη και να βοηθά στην επίτευξη συγκεκριμένων διδακτικών στόχων. Όπως γίνεται εύκολα κατανοητό και από τις δραστηριότητες που ακολουθούν, οι μαθητές είναι αυτοί που χρησιμοποιούν το λογισμικό κατά τη διάρκεια του μαθήματος. Ο καθηγητής τους καθοδηγεί να αξιοποιήσουν τις δυνατότητές του και μέσα από την πραγματοποίηση συγκεκριμένων εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων να επιτύχουν τους μαθησιακούς στόχους που προβλέπει η κάθε δραστηριότητα. Για το λόγο αυτό το λογισμικό διαθέτει αφενός διαδραστικότητα, αφετέρου απλότητα και ευχρηστία, βοηθώντας έτσι τους μαθητές να εστιάσουν όχι στη χρήση του ίδιου του εργαλείου, αλλά στο πλαίσιο μάθησης.

Στόχοι και διδακτική προσέγγιση του λογισμικού

Στόχος του λογισμικού «**Η Ζωγραφική από τον 19ο στον 20ο αιώνα**» είναι να δώσει μια εναλλακτική διδακτική προσέγγιση για το μάθημα της Ιστορίας των Τεχνών της Α' και Β' τάξης του τομέα Εφαρμοσμένων Τεχνών των ΤΕΕ. Το εγχείρημα αυτό είναι πιλοτικό και για το λόγο αυτό το λογισμικό δεν καλύπτει όλη την ύλη του συγκεκριμένου μαθήματος αλλά μόνο ένα μέρος της, που όμως θεωρείται από τους καθηγητές του μαθήματος από τα πλέον σημαντικά.

Το λογισμικό αποτελείται από δύο μικρόκοσμους οι οποίοι έχουν κατασκευαστεί με την πλατφόρμα Αβάκιο. Ο πρώτος αφορά τη μελέτη της ελληνικής ζωγραφικής στα τέλη του 19ου και μέχρι τα μέσα του 20ου αιώνα, ενώ ο δεύτερος τη μελέτη της παγκόσμιας ζωγραφικής στην ίδια περίοδο. Σε κάθε έναν από αυτούς παρουσιάζονται τα κυρίαρχα καλλιτεχνικά ρεύματα που εμφανίστηκαν στην Ελλάδα και τον κόσμο αντίστοιχα και δίνονται οι πιο αντιπροσωπευτικοί καλλιτέχνες αυτής της περιόδου καθώς και μερικά από τα σημαντικότερα έργα τους.

Ως χρήστες του λογισμικού θεωρούνται οι μαθητές, οι οποίοι κατά τη διάρκεια του μαθήματος χρησιμοποιώντας το λογισμικό πραγματοποιούν εκπαιδευτικές δραστηριότητες με συγκεκριμένους εκπαιδευτικούς στόχους. Ο εκπαιδευτικός είναι αυτός που έχει ορίσει τους στόχους αυτούς, έχει σχεδιάσει τις ανάλογες δραστηριότητες και καθ' όλη τη διάρκεια του μαθήματος είναι παρών για να καθοδηγεί και να βοηθά τους μαθητές στην υλοποίηση των δραστηριοτήτων αυτών. Είναι απαραίτητο βέβαια και ο ίδιος να διαθέτει καλή γνώση των δυνατοτήτων του λογισμικού. Μερικές ενδεικτικές δραστηριότητες προτείνονται στο εγχειρίδιο αυτό, που σαν στόχο έχουν να αποτελέσουν βοήθημα για τον καθηγητή για το σχεδιασμό των δικών του δραστηριοτήτων.

Δυνατότητες του λογισμικού

Το λογισμικό χαρακτηρίζεται από διαδραστικότητα και απαιτεί την ενεργή συμμετοχή του μαθητή: οι μαθητές έχουν τη δυνατότητα να αναζητήσουν και να επιλέξουν από μια βιβλιοθήκη ζωγραφικών έργων, να συλλέξουν πληροφορίες για αυτά, να προβούν σε μεταξύ τους συγκρίσεις, να εμπλουτίσουν το λογισμικό με νέα έργα, αλλά και να σχεδιάσουν πάνω στα ήδη υπάρχοντα.

Πιο συγκεκριμένα το λογισμικό παρέχει τις παρακάτω δυνατότητες:

1. Δυνατότητα εστίασης και αντιπαραβολής των έργων

Ο μαθητής μπορεί να δει το έργο ολόκληρο μέσα στο πλαίσιο του (σμίκρυνση) ή να δει το πραγματικό μέγεθος της εικόνας, που συνήθως είναι μεγαλύτερη από το πλαίσιο προβολής της και να εξετάσει έτσι κάποιες λεπτομέρειες του. Επίσης, μπορεί να κάνει παραβολή δύο ή τεσσάρων των έργων με την ταυτόχρονη προβολή τους στην οθόνη.

2. Δυνατότητα ζωγραφικής

Κατά τη διάρκεια της μελέτης ενός έργου, οι μαθητές μπορούν να επέμβουν πάνω σε αντίγραφο του έργου σχεδιάζοντας και αναδεικνύοντας τα σχήματα από τα οποία αποτελείται η σύνθεση του έργου, αλλάζοντας χρώματα, κλπ. Επίσης οι μαθητές μπορούν να σχεδιάσουν δικά τους έργα και να περάσουν άμεσα από τη θεωρία στην πράξη, επιτυγχάνοντας έτσι υψηλότερα επίπεδα εμπέδωσης.

3. Δυνατότητα αναζήτησης έργων

Η ψηφίδα ερώτηση επιτρέπει την αναζήτηση υλικού βάσει κριτηρίων. Με αυτόν τον τρόπο οι μαθητές μπορούν να διερευνήσουν με διάφορους τρόπους το υλικό που τους δίνεται, ανακαλύπτοντας συσχετίσεις και δεσμούς ανάμεσα στα έργα, στους καλλιτέχνες και τα ρεύματα. Το λογισμικό επιτρέπει την αναζήτηση έργων βάσει του κωδικού τους ο οποίος υπάρχει στον αντίστοιχο πίνακα του Παραρτήματος Β' του Εγχειριδίου Εγκατάστασης και Χρήσης.

4. Δυνατότητα προσθήκης νέων έργων

Οι μαθητές μπορούν να εμπλουτίσουν το λογισμικό με υλικό που εντοπίζουν (έργα) σε άλλες πηγές π.χ. στο Διαδίκτυο. Εκτός από τις εικόνες οι μαθητές μπορούν να προσθέσουν και σχετικά με τα έργα κείμενα, όπως αυτά που υπάρχουν στο λογισμικό. Με τον τρόπο αυτό το υλικό του λογισμικού αποκτά έναν πιο προσωπικό γι αυτούς χαρακτήρα, πράγμα το οποίο μπορεί να αποτελέσει κίνητρο για την ουσιαστική εμπλοκή τους στη μαθησιακή διαδικασία. Εμπλουτισμός του υλικού μπορεί να γίνει και από τους καθηγητές, δίνοντας έτσι μεγαλύτερες δυνατότητες για κάλυψη της ύλης και προσαρμογή του εργαλείου στις δικές τους ιδιαίτερες ανάγκες και προτιμήσεις.

Οι εικόνες των έργων

Στο κείμενο που συνοδεύει κάθε έργο δίνεται η πληροφορία για την πηγή της κάθε εικόνας. Ειδικά για την παγκόσμια ζωγραφική, οι εικόνες των έργων εντοπίστηκαν στο Διαδίκτυο. Έτσι, δίνεται το URL του δικτυακού τόπου από τον οποίο πάρθηκε η εικόνα. Με αυτόν τον τρόπο αναγνωρίζουμε τη δουλειά που κάνουν οι άνθρωποι πίσω από αυτούς τους δικτυακούς τόπους, και τιμούμε τη συνεισφορά τους ώστε να γίνει δυνατή η δημιουργία και αυτής της εφαρμογής.

Επίσης, πολλές φορές δεν δίνεται ένα και μόνο url αλλά περισσότερα. Ο κύριος λόγος που το κάνουμε αυτό είναι για να έχει ο εκπαιδευτικός και ο μαθητής άμεση πρόσβαση σε περισσότερες πηγές από τις οποίες μπορεί να εντοπίσει και άλλα ενδιαφέροντα στοιχεία για τον καλλιτέχνη και το έργο του. Επίσης, μερικές φορές οι ψηφιακές εικόνες έχουν διαφορετική ποιότητα στη σάρωση που έγινε, με αποτέλεσμα να αποδίδονται διαφορετικά τα χρώματά τους. Έτσι, οι δικτυακοί τόποι ως πηγές για την ηλεκτρονική μορφή των εικόνων θα πρέπει να χρησιμοποιούνται συγκριτικά ώστε να αξιολογούνται και να χρησιμοποιούνται οι πιο έγκυροι και πιστοί στα πρωτότυπα έργα.

Τέλος, στις περιπτώσεις που η ψηφιακή εικόνα εντοπίστηκε στο δικτυακό τόπο του μουσείου στο οποίο υπάρχει, δίνεται και αυτό το URL. Η χρήση αυτών των URL γίνεται κατά βούληση του εκπαιδευτικού. Δηλαδή, μπορεί να τους ζητήσει να επισκεφθούν ένα συγκεκριμένο δικτυακό τόπο προκειμένου να αντλήσουν μια

συγκεκριμένη πληροφορία ή και απλώς να πάρουν μια γεύση των δικτυακών τόπων μουσείων και συλλογών.

Όπως αναφέρθηκε και πιο πάνω, ο περιορισμός για την πηγή άντλησης των εικόνων είχε συνέπειες στην ποιότητά τους. Σε γενικές γραμμές, έγινε προσπάθεια να εντοπισθούν οι ψηφιακές εικόνες που ανταποκρίνονται όσο πιο πιστά γίνεται στα χρώματα των πρωτότυπων έργων. Επίσης, το μέγεθος των εικόνων διαφέρει. Μόνο σε μια περίπτωση τα έργα δίνονται σε μεγάλη ανάλυση και μέγεθος. Πρόκειται για τα έργα που προέρχονται από τη Βιβλιοθήκη εικόνων Correi Stock.

Οι εικόνες του λογισμικού σε ότι αφορά τα πνευματικά δικαιώματα διέπονται από τα άρθρα 20 και 21 του νόμου υπ' αριθ. 2121/1993 και ως εκ τούτου μπορούν να χρησιμοποιηθούν μόνο και εκπαιδευτικούς και όχι για εμπορικούς σκοπούς.

Ρεύματα και καλλιτέχνες: Παγκόσμια ζωγραφική

Στους δύο παρακάτω πίνακες εμφανίζονται τα ρεύματα και οι καλλιτέχνες που περιέχονται στους δύο μικροκόσμους:

Ρεύμα	Καλλιτέχνες
Αρ Νουβώ-Σετσεσιόν	Κλιμτ, Γκούσταβ
Αφηρημένη τέχνη	Καντίνσκυ, Βασίλι Κλέε, Πάουλ Μοντριάν, Πιτ
Εξπρεσιονισμός	Κοκόσκα, Όσκαρ Μουνκ, Έντβαρντ
Ιμπρεσιονισμός	Μανέ, Εντουάρ Μονέ, Κλοντ Ντεγκά, Έντγκαρ Ρενουάρ, Πιέρ-Ωγκύστ
Κυβισμός	Λεζέ, Φερνάν Μπρακ, Ζωρζ Πικάσο, Πάμπλο
Μεταϊμπρεσιονισμός	Σεζάν, Πωλ Τουλούζ-Λωτρέκ, Ανρί
Μεταφυσική ζωγραφική	Κίρικο, Τζιόρτζιο ντε
Νεοϊμπρεσιονισμός	Σερά, Ζωρζ
Νταντά	Ντυσάν, Μαρσέλ
Σουρρεαλισμός	Ερνστ, Μαξ Μαγκρίτ, Ρενέ Μιρό, Χουάν Νταλί, Σαλβαντόρ
Σχολή του Παρισιού	Μοντιλιάνι, Αμεντέο Σαγκάλ, Μαρκ
Φωβισμός	Ματίς, Ανρί Ντεραίν, Αντρέ

Ρεύματα και καλλιτέχνες: Ελληνική ζωγραφική

Ρεύμα	Καλλιτέχνες
Οι πρώτοι ζωγράφοι στο ανεξάρτητο ελληνικό κράτος	Βρυζάκης, Θεόδωρος
Η γενιά των χρόνων 1821-1843	Βολανάκης, Κωνσταντίνος Γύζης, Νικόλαος Κουνελάκης, Νικόλαος Λύτρας, Νικηφόρος
Η γενιά των χρόνων 1844-1862	Λεμπέσης, Πολυχρόνης Ιακωβίδης, Γεώργιος Πανταζής, Περικλής
Η γενιά της περιόδου 1863-1881	Θεόφιλος Χατζημιχαήλ Μαλέας, Κωνσταντίνος Παρθένης, Κωνσταντίνος
Η γενιά των χρόνων 1881-1897	Γουναρόπουλος, Γιώργος Κόντογλου, Φώτης Μπουζιάνης, Γιώργος
Η γενιά των χρόνων 1898-1922	Βασιλείου, Σπύρος Γκίκας-Χατζηκυριάκος, Νίκος Διαμαντόπουλος, Διαμαντής Εγγονόπουλος, Νίκος Μόραλης, Γιάννης Σπυρόπουλος, Γιάννης Τσαρούχης, Γιάννης
Η γενιά των χρόνων 1922-1940	Δεκουλάκος, Ηλίας Τέτσης, Παναγιώτης

Δραστηριότητες

Θεματολογία

Οι δραστηριότητες που αναπτύχθηκαν για το λογισμικό «Η ζωγραφική από τον 19ο στον 20ο αιώνα είναι οι εξής:

1. Το χρώμα ως μέσο έκφρασης
2. Το γυμνό στη σύγχρονη τέχνη
3. Η ιστορία στο έργο των Νεοελλήνων ζωγράφων
4. Οι αρχές της σύνθεσης στο έργο του Paul Klee
5. Δημιουργία προσωπικής βιβλιοθήκης: Η γυναικεία μορφή στη νεοελληνική ζωγραφική

Παιδαγωγικοί στόχοι των εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων

Στην πρώτη δραστηριότητα, «**Το γυμνό στη σύγχρονη τέχνη**», οι μαθητές μελετούν και συγκρίνουν έργα με ίδια θεματολογία αλλά διαφορετικών καλλιτεχνών και τεχνοτροπιών. Στόχος είναι να εξοικειωθούν με τα χαρακτηριστικά των έργων και των καλλιτεχνικών τεχνοτροπιών, να μάθουν να αναγνωρίζουν και να περιγράφουν τα χαρακτηριστικά σημαντικών καλλιτεχνών μέσω της σύγκρισης έργων τους, καθώς και με τη μελέτη θεωρητικών κειμένων.

Η δεύτερη δραστηριότητα, «**Οι αρχές της σύνθεσης στο έργο του Paul Klee**», έχει ως στόχο να μελετήσουν οι μαθητές το έργο και την τεχνοτροπία του Κλέε και

